

NASILJE U PORODICI U REPUBLICI SRPSKOJ

Prof.dr. Golijan M. Dragan, e- mail: d.golijan@teol.net, tel. +387 65 193 404

Internacionalni univerzitet Travnik u Travniku, Bosna i Hercegovina

Sanja Karović, MA, tel. +381 63 802 51 50

Fakultet za poslovne studije i pravo Beograd

Lavrić Radoslav MA, e- mail: radoslav.lavric@agram.ba

Agram d.d. Ljubuški, Zvonimirova 40, Bosna i Hercegovina

Sažetak: Nasilje u porodici je ponašanje koje je rezultat preovlađujućih patrijarhalnih obrazaca društvenog ponašanja, a koje predstavlja poražavajuće svedočanstvo nejednake raspodele moći između žena i muškaraca u današnjem demokratskom društvu 21. veka.

„S obzirom na činjenicu da pravne norme služe regulisanju društvenih odnosa, a da se pravna normiranost prilagođava promenama u civilizacijskim ili anticivilizacijskim kretanjima jednog društvenog sistema očekivano je da je normativno-pravna regulisanost problema nasilja u porodici novijeg datuma i da je u skladu sa promenama u percepiranju porodičnog nasilja kao javnog, a ne isključivo privatnog problema.“²⁸⁹ Poslednjih 15 godina intezivno se pristupa pravnom regulisanju nasilja u porodici, a u Bosni i Hercegovini poslednjih pet godina.

Ključne reči: nasilje, porodica, žrtve, zlostavljanje i zaštitne mere

DOMESTIC VIOLENCE IN THE REPUBLIC OF SRPSKA

Abstract: Family violence is a behavior that is a result of overwhelming patriarchal social behavior, wich represents testimony of unequal power distribution between women and men in today's democratic society of the 21st century.

„Given the fact that the legal norms serve to regulate social relations, and that the legal normative adjusts to changes in civilised or anticivilised developments of one social system,it was expected that the normative-legal regulation of problem of family violence in recent dates and that it is in accordance with changes in viewing of domestic violence as as public,and not specifically private problem. Over the last 15 years, the access to legal regulation in domestic violence has intensified, and in Bosnia and Herzegovina in last five years.

Keywords: violence, families, victims, child abuse, safeguard measures

Uvod

Porodično nasilje je faktor slabljenja porodice i društva kao celine. Zbog toga, obaveza države je da promoviše vrednosti porodičnog života bez nasilja. I naša zemlja prihvatila se odgovornog zadatka da, u onoj meri, koliko je to moguće, bar na normativnom planu predvidi mehanizme borbe protiv porodičnog nasilja.

Na ovaj način kod nas ova sociološko patološka pojava, koja je uvek i postojala, dobila je svoj institucionalni mehanizam zaštite. Istovremeno, usvajanjem ovih normi prihvaćeni su stavovi formulisani u brojnim međunarodnim dokumentima kojima je uspostavljena odgovornost država za sprečavanje nasilja i zaštitu žrtava nasilja.

²⁸⁹ Priručnik za postupanje subjekata zaštite, Gender Centar za jednakost i ravnopravnost polova, Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici u Republici Srpskoj, Vlada Republike Srpske, 1. izdanje, str.9

Pod porodičnim nasiljem podrazumevamo nasilničko-zlostvijačko ponašanje prema bračnom drugu / partneru ili prema drugom članu porodice. Možemo razlikovati sledeće vrste nasilja: *psihičko zlostavljanje, fizičko, seksualno, i ekonomsko ili socijalno zlostavljanje*.

Nasilje u porodici je veliki problem, dok se zakonskim okvirima nastoji smanjiti onoliko koliko je to moguće, a moguće je. U cilju omogućavanja što potpunije, efikasnije i brže zaštite žrtava nasilja u porodici, u Republici Srpskoj je 2005. godine donet Zakon o zaštiti od nasilja u porodici. Drugi zakon koji reguliše ovu materiju je Porodični zakon Republike Srpske dok Zakon o ravnopravnosti polova u BiH tretira nasilje u porodici kao krivično delo.

1. Međunarodni pravni okvir

Nasilje u porodici, na međunarodnom planu dugo je podvođeno pod zabranu mučenja koji kao i nasilje u porodici narušava fizički i psihički integritet osobe.

Na međunarodnom planu, prvi dokument koji direktno tretira nasilje u porodici je Preporuka 19. Nasilje nad ženama, jer su žene uglavnom žrtve nasilja u porodici, iz 1992. godine. Dalje usledila je Deklaracija Ujedinjenih nacija o ukidanju nasilja nad ženama 1993. godine.

Izdvojićemo najznačajnije dokumente Ujedinjenih nacija koji direktno utiču na materiju nasilja u porodici: Povelja Ujedinjenih nacija, Univerzalna deklaracija o pravima čoveka od 1948. godine, međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966. godine, Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije prema ženama iz 1979. godine, Konvencija o pravima deteta iz 1989. godine, Konvecija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije, Deklaracija UN-a o eliminaciji nasilja nad ženama.

Dokumenti Saveta Evrope: Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, Evropska socijalna povelja i Revidirana evropska socijalna povelja, Evropska konvencija o sprečavanju mučenja i nehumanog ponašanja, Plan kampanje Saveta Evrope za borbu protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Preporuke Komiteta ministra zemljama članicama Saveta Evrope.

Od bitnijih međunarodnih dokumenata pomenućemo i: Milenijumsku deklaraciju i milenijumski razvojni ciljevi iz 2000. godine, i Pekinšku deklaraciju i platformu za akciju iz 1995. godine.

2. Domaći pravni okvir u Republici Srpskoj

Kao najviši pravni akt Ustav Republike Srpske propisuje ravnopravnost polova, da su svi slobodni i jednaki u pravima i dužnostima, da su jednaki pred zakonom, da uživaju istu zaštitu bez obzira na pol, rasu, rođenje, obrazovanje, imovinsko stanje, političko ili drugo uverenje i slično. U Ustavu se naglašava da posebnu zaštitu uživaju porodica, majka i dete.

U Krivičnom zakonu Republike Srpske, a u okviru krivičnih dela protiv braka i porodice, sadrži krivično delo nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici.

Porodični zakon RS uređuje odnose između bračnih supružnika, dece i roditelja, usvojioca i usvojenika, odnose između srodnika u bračnoj, vanbračnoj ili usvojeničkoj zajednici, postupke nadležnih organa u vezi sa porodičnim odnosima i starateljstvom. U Zakonu je

predviđena posebna zaštita majke i dece u skladu sa međunarodno priznatim ljudskim pravima.

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici donet je 2005. godine i on predstavlja najznačajniji zakon u oblasti nasilja u porodici. U Zakonu je propisano da se za nasilje u porodici pokreće i prekršaji postupak u skladu sa zakonom o prekršajima.

Kao subjekt zaštite koji su dužni da pruže zaštitu od nasilničkog ponašanja, zakon navodi: policiju, tužilaštva, centre za socijalni rad ili službe socijalne zaštite.

„U skladu sa zakonom zabranjen je bilo koji oblik nasilja u porodici.“²⁹⁰ Nasilje u porodici predstavlja svako delo kojim se nanosi fizička, psihička ili seksualna povreda, ekonomska šteta ili bilo kakva pretnja takvim radnjama ili propuštanje dužnog činjenja i pažnje, što ozbiljno sputava članove porodica koja se nalaze u odnosu bliskih socijalnih veza, da uživaju u slobodi i u javnoj i privatnoj sferi svog života.

U zakonu je propisano da je nasilje nad ženama i nad decom težak oblik kršenja ženskih ljudskih prava i prava deteta.

Zakon propisuje da su radnje nasilja u porodici: „fizički napad člana porodice na drugog člana porodice, nezavisno da li je nastupila fizička povreda ili ne, Svaka primena fizičke sile, fizičke prinude, Ozbiljni verbalni napadi, vređanje, psovanje, upućivanje pogrdnih imena, Prouzrokovanje osećaja straha verbalnom pretnjom, Propuštanje dužne pažnje i nadzora i nepružanje zaštite i pomoći iako za to postoji obaveza prema zakonu ili prema običajima, a to bi imalo za posledicu osećaj fizičke, psihičke ili ekonomsko-socijalne ugroženosti, Seksualno uznemiravanje, Druge radnje nasilja u porodici.“²⁹¹

Predviđene zaštitne mere od nasilja u porodici prema zakonu su: „udaljavanje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora u kome živi žrtva nasilja, zabrana prilaženja žrtvi nasilja, zabrana uznemiravanja, obezbeđenje zaštite žrtvi nasilja, obavezno lečenje od alkoholizma ili od bolesti zavisnosti, humanitarni rad.“²⁹²

U Republici Srpskoj Vlada je donela Akcioni plan za borbu protiv nasilja u porodici. Ovaj Akcioni plan predstavlja direktan doprinos Vlade RS postupanju države po međunarodnim obavezama i predstavlja prvi dokument ovakve vrste u BiH. Od 2009. – 2013. godine u RS izdata je strategija borbe protiv nasilja u porodici.

2.1 Subjekti prevencije i zaštite – uloga vaspitno-obrazovnih ustanova u prevenciji nasilja u porodici

Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u Republici Srpskoj dočekan je sa velikim oduševljenjem i velikim entuzijazmom. Zakonodavstvo Republike Srpske posvetilo je veliku pažnju zaštiti ljudskih prava, sprečavanju zlostavljanja i sprečavanju svih oblika diskriminacije. U Ustavu

²⁹⁰ Vuković, Svetislav, Komentar porodičnog zakona sa sudskom praksom, obrascima i registrom pojmova, Poslovni Biro, d.o.o., Beograd, 2005. godine, str.23

²⁹¹ Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, čl. 7, Službene novine Federacije BiH, br. 20/13

²⁹² Mršević, Zorica, Pravna regulativa tretmana žrtava domaćeg nasilja u Republici Srpskoj, FOCl, 2014. godine, str.51

Republike Srpske sadržano je poglavlje Ljudska prava i slobode u kome se garantuje najviši nivo zaštite ljudskih prava i sloboda. Svi građani su prema Ustavu ravnopravni i jednaki.

Maločas smo pisali vaspitanju kao meri prevencije od zaštita nasilja u porodici. Bitno je bilo to spomenuti jer su **vaspitanje i obrazovanje veoma bitni činioci u borbi protiv nasilja**. „Zakon o osnovnom obrazovanju Republike Srpske“²⁹³ i Zakon o obrazovanju i vaspitanju imaju ulogu u prevenciji nasilja u porodici.

Deca imaju zagarantovana sva prava u skladu sa Deklaracijom o pravima deteta. Bosna i Hercegovina ratifikovala je 1993. godine konvenciju o pravima deteta i time je preuzela obaveze da zaštiti decu od svih oblika nasilja, zloupotrebe, zapuštenosti.

Rekli smo da je zadatak roditelja da vaspitaju svoju decu, da ih uče osnovima principa časti, da ih pripreme za odrastanje u društvu koje ih okružuje. Dete mora imati dobru sliku o sebi kako bi imalo samopouzdanja da sebe prihvati. Roditelji utiču o tome kakvu će dete imati sliku o sebi i o svetu oko sebe. Roditelji koji zdravo vaspitaju dete, koji ga zdravo motivišu, pomažu detetu da postane odgovorna, fleksibilna i samopouzdana odrasla persona.

Podrška porodice je kako vidimo jako bitna za razvoj ličnosti deteta.

Definicija porodičnog vaspitanja bila bi: „**porodično vaspitanje** deca stiču u porodici, od svojih roditelja i drugih odraslih članova porodice koji žive u istom domaćinstvu, koje obuhvata sva područja dečijeg razvoja, upoznavanje deteta sa sistemom vrednosti i veština, gde su porodični odnosi demokratski, slobodni, patrijarhalni, pa i vaspitanje koje deca nauče nosi iste karakteristike nosi naziv domaće vaspitanje.“²⁹⁴

Roditelji imaju zadatak da vaspitaju svoju decu, da brinu o njima, da ih razvijaju u emocionalno zreli i stabilnu ličnost. Kako bi se dete razvilo u takvu osobu potrebno je da ima dobru sliku o porodici, da ima samopouzdanja i da sebe prihvati. Roditelji imaju jak uticaj na decu, pa utiču i na to kakvu će sliku sveta dete imati u budućnosti. Podrška porodice je jako bitna za razvoj deteta.

Kada je reč o porodičnom vaspitanju o njemu se dosta piše i dosta se pisalo još od najstarijih spisa pojedinih filozofa u kojima su oni iznosili svoje stavove, mišljenja preporuke i uputstva o vaspitanju dece, pa se o tome i danas piše jer vaspitanje zauzima veoma bitno mesto u životu svakog pojedinca. U savremenoj pedagogiji možemo videti da se o vaspitanju dece dosta piše.

Pored porodice, veliku ulogu u vaspitanju dece imaju predškolske i školske ustanove. Škola ima za zadatak da kroz svoj planski i sistemski rad vaspitava i obrazuje učenike, i ona ima važnu ulogu u razvoju ličnosti individue, a vaspitanje i obrazovanje jesu bitne komponente koje utiču na razvoj ličnosti deteta.

Škola kao vaspitno obrazovna ustanova može igrati veliku ulogu u borbi protiv nasilja u porodici. Škola kroz sistemski i planski rad vaspitava i obrazuje učenike i kao takva ima posebnu odgovornost i poseban uticaj na socijalizaciju individue, zato što su vaspitanje i obrazovanje izuzetno značajne komponente koje pomažu razvoju ličnosti učenika.

²⁹³ Zakon o osnovnom obrazovanju Republike Srpske, Sl. Gasnik Republike Srpske, br. 74/08, 71/09, 104/11

²⁹⁴ Potkonjak, Nikola, Pijanović, Petar, Pedagoški leksikon, Zavod z audzbenike i nastavna sredstav, Beograd, 1996. godine, str. 382.

Socijalizaciju deteta u okviru škole treba posmatrati kao značajan a nekad i presudan faktor u procesu formiranja socijalnih, etičkih i društvenih normi. Kada dete krene u školu za njega nastaje jedan novi, nepoznati i veoma bitan period u životu deteta. Tada je bitno raditi sa detetom, pomoći mu da savlada sve moguće prepreke, ohrabriti dete kako bi se što bolje snašlo u školskoj sredini koja se dosta razlikuje od porodične sredine.

Škola kao vaspitno obrazovna ustanova ima zadatak da bude otkrivač socijalnog razvoja deteta, i ima zadatak da stvara uslove za razvoj ličnosti deteta.

Nasilje u porodici je svakodnevno u porastu i dosta je rašireno na ovim prostorima. Potreba za podizanjem svesti o ovom fenomenu i potreba skretanja pažnje ka ovom problemu među prosvetnim radnicima koji su zaposleni u vaspitno-obrazovnim ustanovama od suštinskog je značaja. Oni trebaju biti sposobni da uče dete koje je izloženo nasilju u porodici. Moraju znati kako da reaguju, kako da se posvete detetu da prevaziđe strahove zbog pretrpljenog nasilja i kao mogu uočiti i sprečiti ponašanja kao što su zloupotreba droga, alkohola, kriminalitet.

U školama bi se trebalo više učiti o ljudskim pravima jer se deca upoznaju samo sa najosnovnijim pravima u okviru nastavnih programa. Smatara se da bi se u školama trebala uvesti primarna prevencija od nasilja u porodici jer je škola ipak ustanova u kojoj se vrši dalja socijalizacija nakon porodice i predškolske ustanove. Za adolescente je prevencija od nasilja u porodici jako bitna.

Kako bi prosvetni radnici, pedagozi i psiholozi uspešno učestvovali u borbi protiv nasilja u porodici potrebno je se osposobljavaju da pravovremeno uočene probleme i da adekvatno reaguju na isti. Zato je potrebno stvoriti posebne obuke stručnog usavršavanja prosvetnih radnika o nasilju u porodici.

Stručni timovi i savetovališta u školama obrazuju se u školama u cilju vaspitanja i socijalizacije deteta. Zbog složenijih uslova života i vaspitanja malih, danas, u odnosu na ranije gde je nastavnik bio osnovni i glavni, a često i jedini nosilac vaspitanja u školi, pored nastavnika rade i drugi obrazovni profili ljudi: pedagozi, psiholozi, vaspitači u produženom boravku učenika, saradnici u školskim radionicama, laboranti, programeri, bibliotekari, zdravstveni radnici.

Van škole, u slobodno vreme postoje i rade razna savetovališta za bolesti zavisnosti, za porodični i bračni život, Dečiji savezi i slično. Sa svima njima nastavnik treba uspešno da sarađuje. Škola pored toga što ima zadatak da obrazuje dete, ima za zadatak i da stvara uslove za razvoj ličnosti deteta kako bi se izbegla devijantost u daljem razvoju.

U školama oduvek su postojali **pedagozi i psiholozi** koji imaju i koji igraju važnu ulogu u pravilnom odvijanju i ostvarivanju obrazovnog i vaspitnog rada u školi.

„Kao osnovna područja rada ovih stručnjaka navode se sledeće oblasti: unapređivanje nastave, unošenje novina u vaspitno obrazovni rad, nastavne i obrazovne delatnosti u školama, utvrđivanje uspeha, analiza uspeha, utvrđivanje opterećenosti učenika obavezno, pomoć u odabiru obdarene dece i organizacija dodatne nastave, utvrđivanje zrelosti dece za polazak u školu, pomoć u odabiru profesionalne orijentacije učenika, analitičko-istraživački

rad, pomoć nastavnicima u stručnom obrazovanju i usavršavanju, rad na pedagoškom i psihološkom obrazovanju roditelja učenika i slično. „²⁹⁵

Sledeće uloge nastavnika, odnosno prosvetnih radnika potrebno je unapređivati i dalje proučavati: „pedagošku ulogu, ulogu službenika, kolegijalnu ulogu, ulogu nastavnika kao saradnika sa roditeljima u vaspitanju dece, i ulogu društvenog radnika.“²⁹⁶

Nasilje u porodici predstavlja društveni problem pa je potreba za podizanjem svesti i skretanjem pažnje na prisutnost ovog velikog problema među prosvetnim radnicima u vaspitno obrazovnim ustanovama od jako velikog značaja za dete, jer oni trebaju biti sposobni da uoče da li je neko dete izloženo nasillju u porodici.

Kako bi se pravovremeno moglo delovati i sprečiti nasilje u porodici potrebno je organizovano i sistemski delovati na promeni društvene svesti o nasilju u porodici, o razbijanju predrasuda, obrazovanju prosvetnih radnika, obrazovanju zdravstvenih radnika, zatim planiranje i koordinacija njihove zajedničke saradnje kako bi se što efikasnije suzbio i rešio problem nasilja u porodici. Zaštita dece je prvi zadatak vaspitno-obrazovnih ustanova.

2.2 Uloga policije u prevenciji nasilja u porodici

Niko nema prava da ponižava, vređa, da psihički, fizički ili seksualno napada, kao ni da ekonomski ucenjuje drugu osobu. Za nasilje ne postoji opravdanje, nasilje ne predstavlja izraz ljubavi, žene ne čeznu za nasiljem, ono nije način održavanja porodice. Nasilje za rezultat daje samo patnju i potpuno razaranje porodice u kojoj niko nije pošteđen. Kako je porodica primarna društvena zajednica, a jedno od osnovnih ljudskih prava jeste da niko ne sme biti žrtva nasilja, porodično nasilje pronašlo je svoje mesto i u Krivičnom zakoniku Republike Srpske gde je istaknuto kao posebno krivično delo i sa osnovnim i težim oblicima ispoljavanja. Proces odvijanja nasilja je složen, traje godinama i koji se ne dešava iznenada. Nasilje koje počinje verbalnim, a može se završiti i fizičkim nasiljem, prerasta u krivično delo tek kada to traje neko izvesno vreme ili kada izazove posledice i povrede koje su uočljive i dokazive. Uloga policije u suzbijanju nasilja u porodici je strogo zakonska.

U 2007. godini na Području Republike Srpske zabeležena su 464 krivična dela nasilja u porodici i 456 izveštaja o počinjenim krivičnim delima. Iz tabele iznad možemo videti da je na teritoriji Federacije BiH taj broj u 2007. godini iznosio 1.093 za prijavljene slučajeve nasilja u porodici, a broj podnešenih izveštaja o počinjenom krivičnom delu 647 za istu godinu.

2.3 Uloga Centara za socijalni rad i službi socijalne zaštite u prevenciji nasilja u porodici

„U Republici Srpskoj značajnu ulogu u podršci, zbrinjavanju i zaštiti žrtava nasilja u porodici imaju **centri za socijalni rad, kao i službe socijalne i dečije zaštite**, iako u aktuelnom Zakonu o socijalnoj zaštiti“²⁹⁷ nije propisano da je nasilje u porodici delatnost centra za socijalni rad,

²⁹⁵ Priručnik - Rasprostranjenost i karakteristike nasilja prema ženama u BiH, Agencija za ravnopravnost polova, 2013. godine, str. 20

²⁹⁶ Knežević, Branislava, Obrazovanje i resocijalizacija, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2001. godine, str. 112

²⁹⁷ Zakon o socijalnoj zaštiti, Sl. Glasnik RS, br.5/93, 15/96, 110/03, 33/08

što svakako dovodi do otežanog rada centara u pružanju bilo kog oblika pomoći žrtvi porodičnog nasilja. U 45 opština u Republici Srpskoj osnovani su centri za socijalni rad, a u 17 opština obrazovani su poslovi socijalne i dečije zaštite koji se obavljaju u službama osnovanim u okviru administrativne uprave grada ili opštinske uprave na nivou referenta.

Osnovni nosioci socijalne, porodične i dečije zaštite u lokalnoj zajednici su Centri za socijalni rad. Kada je reč o žrtvama porodičnog nasilja, samo u pojedinim centrima žrtve porodičnog nasilja imaju podršku u smislu psiho-socijalne terapije i zbrinjavanja.

Centar za socijalni rad Banja Luke je otišao najdalje u pružanju pomoći podrške žrtvama porodičnog nasilja formirajući mobilni, multidisciplinovani tim za pomoć i podršku žrtvama nasilja u porodici koji dežura 24 h i reaguje u trenutku kada se nasilje dešava.

2.3.1 Intervencije Centara za socijalni rad u cilju zaštite žrtava porodičnog nasilja

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici, Centri za socijalni rad su nadležni da pruže adekvatne oblike pomoći i podrške svim licima koji su izloženi bilo kojoj vrsti porodičnog nasilja.

U cilju pružanja pomoći, centri za socijalni rad mogu sarađivati sa svim institucijama koje mogu biti od pomoći i koristiti sva sredstva i mere kojima se mogu zaštititi žrtve nasilja.

U slučaju prijave ili dojave o nasilju u porodici, stručna služba za rad na poslovima porodičnog nasilja u centru za socijalni rad ili ovlašćeno lice, dužna je da: odmah pri saznanju, prijavi ili dojavi o porodičnom nasilju obavesti policiju i da im da podatke kojima raspolaže u tom momentu, sačini službeni zabeležku o informacijama koje su dobijene prilikom dojave ili prijave porodičnog nasilja i koja treba sadržati sve podatke koji su potrebni za pokretanje postupka koji će se voditi kod centra za socijalni rad, što hitnije pružiti podršku i zaštitu žrtvu nasilja, upoznati žrtvu sa njenim zakonskim pravima, merama zaštite, o pravima i uslugama koje mogu ostvariti u centru za socijalni rad, omogućiti žrtvi da nesmetano i bez straha iznese sve podatke i činjenice koje su važne za utvrđivanje postojanja porodičnog nasilja, nakon obavljenog razgovora sa žrtvom, na osnovu procene stručnjaka kao i na opsnovu mišljenja same žrtve, treba razgovarati o preduzimanju adekvatnih mera zaštite, obezbediti žrtvi pomoć prilikom zdravstvenog zbrinjavanja ukoliko je žrtva imala vidljive telesne povrede, ako postoji sumnja na unutrašnje povrede ili psihičku traumu, ako se utvrdi da je žrtvi život u opasnosti i da po odlasku u prostorije u kojima živi njena sigurnost nije zagarantovana, onda je potrebno obezbediti smeštaj koji će biti potpuno siguran, kod njenih rođaka, prijatelja, a ako ne postoji mogućnost smestiti je u sredinu koju poznaje, onda se žrtva upućuje u sigurnu kuću, žrtvi treba obezbediti ostvarivanje kontakata pružanja besplatne pravne pomoći zbog zaštite njenih prava i zastupanja, sprovoditi psihosocijalni tretman, o svakoj primljenoj prijavi ili obaveštenju o nasilju u porodici voditi evidencije zaštićenih podataka, evidentirati i beležiti svako postupanje centra za socijalni rad, sve podatke treba razvrstati po polu.

Mere za zaštitu deteta

Mere koje su usmerene na jačanje pozitivnih porodičnih snaga su: upozoravanje roditelja na nedostatke u vršenju roditeljskog prava, pružanje materijalne, pravne i savetodavne pomoći detetu i roditeljima, zbrinjavanje deteta van porodice.

2.3.2 Vrste nasilja

Nasilje definišemo kao nametanje svoje volje drugima, a nametnuti samog sebe je vrhunac nasilja.

Nasilje u porodici prema punoletnim licima se manifestuje se kao: psihičko, fizičko, seksualno, ekonomsko i socijalno nasilje.

Fizičko nasilje podrazumeva: šamaranje, šutiranje, grebanje, batine, opekotine, gađanje predmetima, udaranje rukama. Tragovi fizičkog nasilja su ožiljci, modrice, opekotine, podlivi, krvarenja, prelomi.

Psihičko nasilje sastoji se od pretnji da će se nasrnuti na nečiji život ili telo. Potrebno je da je pretnja stvarna, ozbiljna i da ona kao takva izaziva osećanje ugrožene sigurnosti. Psihičko nasilje podrazumeva: omalovažavanje, vređanje, verbalno zlostavljanje, emocionalno ucenjivanje, stalno kritikovanje, maltretiranje, uznemiravanje. Tragovi kod ovog vida nasilja nisu vidljivi.

Pod seksualnim nasiljem se podrazumeva svaka povreda polne slobode i morala, svako ponižavanje na seksualnoj osnovi, svaki vid prisiljavanja na seksualni odnos i silovanje. Seksualno nasilje je najteži oblik nasilja jer ga uglavnom prati i fizičko i psihičko nasilje.

Ekonomsko nasilje se uočava kroz kontrolisanje žrtvinog novca, a socijalno nasilje kroz uskraćivanje kontakata sa drugima i izolacijom iz životne sredine i okruženja.

2.4 Uloga ustanova zdravstvene zaštite u sprečavanju nasilja u porodici

Porodično nasilje zaista predstavlja društveni problem koji postoji u svakoj zemlji u svetu. Uprkos napretku koji je ostvaren usvajanjem zakona kojima se sankcioniše nasilje, nasilje neće biti eliminisano sve dok ne pokrenemo akciju najširih razmera u pravcu sprečavanja nasilja, ali i otkrivanja uzroka istog. Krajnji cilj aktivnosti jeste zaštititi žrtvu, urediti prevenciju od nasilja.

Pored policije i centara za socijalni rad, zakon je odredio i ustanove zdravstvene zaštite kao važan institucionalni mehanizam zaštite žrtava nasilja u porodici. Zdravstvene ustanove prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici imaju obavezu da usvoje obavezni protokol za postupanje u slučajevima nasilja u porodici u kojem će biti jasno naznačen put kojim treba ići kako bi se ovim žrtvama pružila odgovarajuća pomoć i podrška.

„Puno angažovanje zdravstvenih ustanova, t.j. zdravstvenih radnika na pružanju pomoći i podrške žrtvama nasilja u porodici, direktno je u saglasnosti sa najvažnijim i trajnim ciljem zdravstvene politike kojim je zacrtano stalno unapređivanje zdravlja naroda i unapređivanje uslova koji utiču na zdravlje.“²⁹⁸

Osnovni princip reagovanja zdravstvenog sistema na prevenciju porodičnog nasilja je ostvarivanje principa pravičnosti, efikasnosti, pristupačnosti, zaštite i odgovornosti na kojima

²⁹⁸ Priručnik za postupanje subjekata zaštite, Gender Centar za jednakost i ravnopravnost polova, Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici u Republici Srpskoj, Vlada Republike Srpske, 1. izdanje. 2010. godine, str. 88

počiva kvalitet i unapređenje zdravstvene zaštite zato što je princip nediskriminacije jednak za sve.

2.4.1 Zdravstvene posledice nasilja u porodici

Bez sumnje, nasilje je povezano sa posledicama koje utiču na zdravlje, bilo da je reč o trenutnim ili hroničnim manifestacijama. Nasilje ima direktne posledice na zdravlje, kao što su na primer povrede.

Kod osoba koje trpe nasilje može se smatrati rizikom jer se može manifestovati čitav niz bolesti i stanja. Nasilje povećava rizik od depresije, hroničnog bolnog sindroma, pokušaja samoubistva, povreda i niza drugih stanja vezanih za reproduktivno zdravlje.

Posledice nasilja na zdravstveno stanje žrtve mogu biti fatalne i nefatalne. Fatalne posledice podrazumevaju ubistvo, samoubistvo, smrt, i smrt koja je posledica AIDS-a. U nefatalne posledice spadaju: povrede, stres, različiti zdravstveni problemi.

Posledice nasilja po zdravlje su: povrede, hronična stanja, posledice nasilja po reproduktivno zdravlje, posledice po mentalno zdravlje, mortalitet, traume i dr.

Zdravstvene ustanove imaju ozbiljan zadatak da žrtvama nasilja u porodici pruže sveobuhvatnu zaštitu sa ciljem očuvanja njenog psihičkog i telesnog zdravlja kao i sanacije povreda koje su nastale tokom nasilja i pomoć prilikom psiholoških problema.

Kada zdravstveni radnik primi pacijenta sa povredama, i posumnja da je reč o porodičnom nasilju, on je dužan da razgovara sa mogućom žrtvom nasilja kako bi je naveo da se poveri o postojanju nasilja u porodici i da sazna više o zadobijenim povredama.

Ukoliko se ispostavi da je ipak reč o porodičnom nasilju, zdravstveni radnik mora znati kako da postupi. Najpre treba nasilje da prijavi policiji, znači treba da postupi u skladu sa Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici, zatim treba da utvrdi način na koji su povrede nastale i da izvrši pregled žrtve, treba da razgovara sa žrtvom da je savetuje šta dalje da radi.

U zdravstvenim ustanovama obavezna je edukacija kadrova o nasilju o porodici.

Zdravstveni radnik ima ozbiljan zadatak da moguću žrtvu nasilja gotovo natera da prizna da je reč o nasilju u porodici, znači zdravstveni radnik treba da stvori uslove da pacijent govori o nasilju, da obezbedi privatnost kako bi se potencijalna žrtva mogla osloboditi, da proceni rizik situacije i da uputi pacijenta šta treba dalje raditi.

2.5 Sigurne kuće

Žrtva porodičnog nasilja koje se nakon prijavljivanja nasilja nemaju gde zbrinuti, šalje se u sigurnu kuću. Na teritoriji BiH postoji devet sigurnih kuća sa kapacitetom od 173 raspoloživih mesta, što je nedovoljno: tri su na teritoriji Republike Srpske, a šest na području BiH.

Sigurne kuće u Republici Srpskoj su: Fondacija „Lara“, Bjeljinja, Udruženje žena, Banja Luka, Budućnost, Modriča.

Korisnice sigurne kuće mogu u njoj ostati najduže tri meseca. Žrtve su uglavnom nezaposlene žene, starosnog doba od 25-35 godina života. U tom vremenskom periodu od tri meseca, žrtvama se treba pomoći najpre da obezbede sebi krov nad glavom, ukoliko žrtva nasilja ne odluči da se vrati u bračnu ili vanbračnu zajednicu. Dalje, potrebno je pronaći zaposlenje kako bi se žrtva ekonomski osamostalila.

Postoji posebna ***procedura za prijem u sigurnu kuću***.

Kako bi se žrtva nasilja u porodici mogla smestiti u sigurnu kuću potrebno je da rešenje o smeštaju donese sud za prekršaje o privremenom smeštaju žrtve nasilja u porodici u odgovarajući smeštaj, odnosno u ovom slučaju, u sigurnu kuću. Rekli smo da korisnice u njoj mogu ostati najduže tri meseca, ali postoji mogućnost produženja za još tri meseca ako za to postoje opravdani razlozi.

Sigurne kuće ne predstavljaju trajno rešenje, već samo privremeno dok se žrtva nasilja ne integriše socijalno i ekonomski. One predstavljaju trenutno sklonište zato što su deo sistema zaštite, ali nikako nisu trajno rešenje. U sigurnim kućama žrtve nasilje imaju tretman koji uključuje psihosocijalni tretman i razgovore sa pravnicom ili socijalnim radnikom Centra za socijalni rad.

Zaključak

Nasilje u porodici je ponašanje koje je rezultat preovlađujućih patrijarhalnih obrazaca društvenog ponašanja, a koje predstavlja poražavajuće svedočanstvo nejednake raspodele moći između žena i muškaraca u današnjem demokratskom društvu 21. veka. Kako bi se nasilje u porodici pravovremeno moglo sprečiti potrebno je organizovano i sistematsko delovanje na izmenama društvene svesti o nasilju u porodici, razbijanju predrasuda, obrazovanju stručnjaka koji su nadležni za pružanje zaštite od nasilja u porodici kao što su zdravstveni i prosvetni radnici, zatim planiranje i koordinacija njihove saradnje u cilju efikasnijeg suzbijanja i rešavanja problema.

Nasilje u porodici nije samo društveni problem, već predstavlja i krivično delo koje je inkriminisano u Krivičnom zakoniku naše zemlje, a i u Federaciji BiH.

Država treba već u školama da vrši edukaciju dece – da deca uče o vrednostima žena, da se ophode s poštovanjem prema njima, da im se usadi stav da nasilje ne sme biti deo tradicije i opšteprihvaćeni model ponašanja muškaraca.

Niko nema prava da ponižava, vređa, da psihički, fizički ili seksualno napada, kao ni da ekonomski ucenjuje drugu osobu. Za nasilje ne postoji opravdanje, nasilje ne predstavlja izraz ljubavi, žene ne čeznu za nasiljem, ono nije način održavanja porodice. Nasilje za rezultat daje samo patnju i potpuno razaranje porodice u kojoj niko nije pošteđen.

Literatura

- [1] Ajduković, Marina, Zlostavljanje i zanemarivanje dece u porodici, Pravni fakultet Univerziteta u Zagrebu, Studijski centar socijalnog rada, 1994. godine, str. 271
- [2] Knežević, Branislava, Obrazovanje i resocijalizacija, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2001. godine, str. 112

- [3] Mrščević, Zorica, Pravna regulativa tretmana žrtava domaćeg nasilja u Republici Srpskoj, FOCI, 2014. godine, str.51
- [4] Potkonjak, Nikola, Pijanović, Petar, Pedagoški leksikon, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1996. godine, str. 382.
- [5] Priručnik - Rasprostranjenost i karakteristike nasilja prema ženama u BiH, Agencija za ravnopravnost polova, 2013. godine, str. 20
- [5] Priručnik za postupanje subjekata zaštite, Gender Centar za jednakost i ravnopravnost polova, Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici u Republici Srpskoj
- [6] Priručnik za postupanje subjekata zaštite, Gender Centar za jednakost i ravnopravnost polova, Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici u Republici Srpskoj, Vlada Republike Srpske, 1. izdanje. 2010. godine, str. 88
- [7] Priručnik za postupanje subjekata zaštite, str. 89
- [8] Vuković, Svetislav, Komentar porodičnog zakona sa sudskom praksom, obrascima i registrom pojmova, Poslovni Biro, d.o.o., Beograd, 2005. godine, str.23
- [10] Vlada Republike Srpske, 1. izdanje. 2010. godine, str. 65
- [11] Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, čl. 7, Službene novine Federacije BiH, br. 20/13
- [12] Zakon o osnovnom obrazovanju Republike Srpske, Sl. Glasnik Republike Srpske, br. 74/08, 71/09, 104/11
- [13] Zakon o socijalnoj zaštiti, Sl. Glasnik RS, br.5/93, 15/96, 110/03, 33/08